

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa ou 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 29.

Sibiu, 8/20 Aprile 1878.

Anulu I.

Romani'a și Russi'a.

(Urmare.)

III. Intreprins-a Russi'a tôte acelea belluri lungi și crunte din curata simpatia religiôsa câtra poporale subjugate de turci? Inundat-au trupele dense totudeauna tierile romanesci din mila și compatimire câtra natiunea romanescă? Naivi mai sunt aceia, carii credu în asemenea fabule, și mai gagauti aceia, carii tienu despre romani, că ei nu aru fi cunoscutu totudeauna planurile Russiei. Adeca pe Catharin'a II fiic'a némtiului Christianu Augustu principe de Anhalt-Zerbst, femeia pre câtu geniale, pe atâta și desfrenata, o a dorutu vreo-data capulu de religiunea orientale, ori că i s'au scursu ochii de mil'a romanilor? Séu că generalii și barbati de statu asemenea nemti că Biren alias Biron. amantulu Anei, că Münnich și Ostermann, că numerosii favoriti de diverse nationalitati ai Catharinei și chiaru russii orthodoxi, au cugetatu vreodata seriosu la libertatea natiunei romane și la independenți'a Romaniei? Abstracțiune făcându de asia numitulu testamentu alu lui Petru, a carui esistenți'a o mai tragu istoricii la mare indoiéla, dara cu atâtu este mai autentică program'a Catharinei II, dupa care nu numai marea negra cu tôte tierile spalate de aceea, ci și Constantinopolea trebuia se ajunga sub jugulu russesc, dupa care apoi era se se restaure imperiulu grecescu, sub domni'a unui nepotu alu Catharinei că imperatu. Tôte acestea planuri era cunoscute prea bine în Bucuresci și la Iasi.

Generaliloru și barbatiilor de statu ai Russiei le place se se laude la tôte ocasiunile, că ei au sacrificatu fôrte multu pentru scopulu de a libera pe poporale christiane de sub jugulu turcescu; ér anume romaniloru le imputa ingratiitudine din acésta cauza. Russii inse se ferescu cu mare grigă a numerá si ajutoriale essentiali avute dela romani în expedițiunile loru bellice, și cu atâtu mai vertosu tacu despre infricosiatele stricatiuni cauzate de câtra ei tieriloru romanesci, precumu și despre scopulu ascunsu russescu de a impune romaniloru jugulu absolutismulu de nordu în loculu celu turcescu. Russii inse marturisira de unu anu încóce și probara prin fapte complinite, că ei nici-odata nu s'au potutu apropia de turci și n'au fostu în stare a le rapí tieri și mari, decâtu numai prefăcându principatele romanesci în teatru de resbellu, unde apoi

trupele loru storcea tiér'a cu anii întregi, și preste acésta ori-candu simtiá lipsa de ajutoriu armatu, inrolá mai multe mii de moldoveni și romani, pe cari apoi îi comandá totudeaun'a la punctele cele mai periculóse, unde isi versá sangele romanii și cadea cu miile în batalii crunte, ér glori'a o secerá totu de-un'a russii, fóra că Europ'a se afle ceva despre acelea manopere russesci. Tractarea brutala a comandantiloru russesci din generatiunile anterióre o trecemu cu vederea, din cauza ca pâna în dilele nóstre comandantii altoru armate europene inca érá, mai multu séu mai pucinu, totu asia de brutali și barbari, că și cei russesci. Unu exemplu totusi vomu citá la loculu acesta.

Dupa intrarea trupeloru russesci în Romani'a la 1828 sub principele Witgenstein și comitele Pahlen, de gubernatoru alu principatoru romanesci fusese denumitu generalulu Geltukin, unu tiranu că și Muravieff din dilele nóstre. Acelu omu isi propusese a scóte din Moldov'a și Munteni'a cele mai multe obiecte de trau pentru armata, cumu și cara de transportu, mai multe mii. Védiendu boerii, că tiér'a se ruinéza cu totulu, au mersu în deputatiune la Geltukin, că se'i spuna, că poporulu a ingenunchiatu și că n'au mai remasu vite de jugu în tiéra. Atunci generalulu le respunse: „Déca n'au mai remasu vite de jugu, veti fi voi injugati și transporturile se voru face.“ Provedinti'a voi, că acelu tiranu se móra pe ne-asteptate, buna óra că Cercasvsky deunadi, și se scape tiér'a de densulu. Asia-dara, déca principatele romanesci au castigatu ceva pe urm'a armeloru russesci, acelu castigu au fostu meritatu indieci prin ne-auditele sacrificia aduse în tôte campaniele russo-turcesci.

Se vedemu inse, cari voru fi fostu acele mari folóse, pentru care romanii s'aru semti obligati în consciinti'a loru a multiamí Russiei. Le vomu numerá în ordine chronologicu.

Dupa pacea dela Prutu, folosulu Moldovei și alu Munteniei a fostu, că Pórt'a ottomana innecá în sangele Brancovaniloru tronurile nationali și incepú cu denumirea pe câte 2—3 ani, une-ori nu mai pe câte 2—3 luni, de domni fanarioti, càrora le da tierile în arenda, și cari din partea loru isi propusesera a desfiintiá nationalitatea și limb'a romana prin introducerea limbei grecesci în biserica și în administratiune. De aci încolo, pâna la anulu 1774, Russi'a nu a facutu nimicu pentru tierile

romanesci, a castigatu inse cu ajutoriulu loru Crime'a, și totu tiermulu Marei-negre pâna în Dnistru. Abia în pacea de la Cuciuk-Cainargé Russi'a stipulase ceva din vechile drepturi a le principatoru sub titlu umilitoriu de „privilegiuri“, că și cumu ar fi fostu vorb'a numai despre unele corporatiuni industriale, ér nu de tieri suverane; dara domniele grecesci nu le-a delaturatu, de și vedea bine că rapacitatea greciloru aducea tierile la ruina totala. Inse scopulu Russiei fusese tocma acesta, că adeca moldavo-romanii ajungându la ultim'a desperatiune, se alerge la Sant-Petriburg și se supuna patri'a neconditiunatu la suveranitatea Catarinei II. În aceeași epoca Moldov'a perdú Bucovin'a. Se citésca ori-cine tôte documentele respective, publicate despre perderea Bucovinei și va vedea, că aceea este fapt'a maniloru Russiei. Déca acésta potere mare nu si-ar fi intinsu dominatiunea pâna la Nistru și nu ar fi desfiintiatu regatulu Poloniei, Austri'a nu ar fi avutu nici-unu cuventu plausibile, că se'i impinga pajorele sale pâna la Nistru spre a'si castiga una linia strategica de securitate pe viitoriu chiaru contra Russiei.

În pacea dela Bucuresci din 1812 Russi'a în locu de a face vreunu bine moldavoromaniloru, le rapí în modulu celu mai brutale Basarabi'a, éra de domni'a fanariota nu'i scapá, și cele mai importante cetati romanesci danubiane, Galati, Brail'a, Calarasi, Giurgiu, Turnu, împreuna cu districtele loru le lasá totu în potestatea turciloru, de și a statu în voi'a ei de a nu'i mai lasa se le ocupe, dupa-ce apucase a'i scóte din acelea; ba 'ce e mai multu, a suferitu și dupa anulu 1812, că domni se fia trimisi totu dela Pórt'a otomana în calitate de arendatori și cu ei se inunde tiér'a tôte adunaturile de greci, turci și arnauti, că se'i stórca sangele și meduv'a. Sunt acestea fapte de a le Russiei, pentru care moldavoromanii se'i fia datori cu multiamita? Pâna în anulu 1820 nu era nici o comuna, nici unu satuletiu chiaru în Moldov'a și Romani'a, în care se nu fia celu pucinu câte doi trei turci cu diverse titluri, de politiai, éra mai alesu că cumparatori de produse pentru Constantinopole, inse cu pretiuri fixate totu de ei. A trebuitu se sparga revolutiunea și se se scóle unu Tudoru Vladimirescu, că elu cu pandurii lui se curatie tiér'a de ororile acelor bande de impilatori. (Va urma.)

Foisiór'a „Observatoriului“.

Englezescu.

Naratiune de John Barnard.

(Continuare și fine.)

Am pierdutu esclama Mocker cu desperatiune, remani cu D-dieu amice; mâne caletorescu din Londra, și numai preste diece ani me voiú intorce.

D-dieu se-ti ajute Mocker, déca te vei întórce, nu vei avé nici unu motivu de a te superá pe mine, că-ci tôte conditiunile ti le voiú implini cu esactitate.

Pe onórea ta?

Pe onórea mea!

Amicii parasira indata birtulu, și dupa ce se mai imbraciosiara odata, isi luara adieu unulu dela altulu. Diorile dejá se ivira. — A dou'a di Davidson insciintiá pe Dlu Burkhard si famili'a sa, că Mocker parasl pe câtiva ani Londr'a. Susan'a se intristá că Mocker se departá fara a'si lua remasu bunu dela dins'a inse intristarea nu durá multu, din care apoi si Davidson se convinse că înainte Susanai a fostu preferitu. — Mocker dupa evenimentele susu memorate desbarcă pe o naia în Franci'a. — Preste o luna Susan'a deveni consort'a lui Davidson. Mocker pe timpulu cununie se aflá chiaru în Itali'a. — Mocker pe tóta calea érá posomoritu, și numai speranti'a problematica lu-mai nutriá, că preste diece ani va deveni consortele Susanai; inse de alta parte si acésta speranti'a incepú a disparé, din cauza că peste pucinu cadú într'unu morbu, si ide'a că e espusu la pericululu mortii, 'lu torturá fôrte cumplitu. Regiunile romantice si farmecatórie ale Italiei nu produsera nici o impresiune asupr'a dinsului. În Neapole ii éra si mai reu asia, încátu medicii dejá perdusera speranti'a de a-lu vedé în stadiulu reconvalescentiei. Sermanulu Mocker érá fôrte nefericitu.

Pre candu Mocker se aflá în stare asia deplorable, pre atunci Davidson langa Susana parea a uita că

fericirea dinsului duréza pucinu timpu. — Fiic'a lui Burkhard cu tota sinceritatea i-revelá, că pe dinsulu dejá de multu 'lu iubea, inse impregiurarea, că Mocker érá totudeuna de facia, o gená fôrte. — Davidson între placerile aceste incepú a trai cu totulu presentelui, si parú a nu baga în séma, că viitoriulu póte aduce intristare nespusa pentru dinsulu.

Trecura optu ani, fara de a observá Davidson, si asia minutulu fatalu se apropia cu incetulu. — Câteodata si-aducea aminte de or'a fatala, candu trebuia se se desparta de iubit'a sa socia, cu care ocasiune simti în internulu seu o lupta cumplita, inse în momente de acelea ori candu privia spre fiic'a sa Maria, isi recastiga ilaritatea. — Adeseori si factu muștrări dicendu: Mocker m'a insielatu, pentru-că ce valóre au diece ani de fericire, candu acuma sunt numai doi indereptu, si am finitu cu totulu. Inca doi ani, ah, pucinu timpu, si diuos'a mea consorta se va imbracă în doliu, ah departati-ve dela mine cugete sinistre!

Se intempla câte odata, că se intrebá de sine, că óre obligatu este elu a tiené conditiunile pactului. Ah! ce se facu! Dómne ajuta'mi în acésta perplesitate. Nu; voiú tiené conditiunile pactului, că-ci me obléga onórea. — Davidson érá unu omu de consciintiá

În fine sosi si anulu în care érá se se celebredie aniversarea a diecea a cununie. — Davidson posiedea atâta abnegatiune, încátu scii tiené în secretu positiunea deplorabile în care érá se devina. — Dinsulu inaltia rogatiune fierbinte câtra D-dieu, că se i se ierte sinuciderea, ce érá se se intemple conformu conditiuniloru prescrite în pactu. — Asteptá deci cu o resignatiune stoica, ór'a fatale se sune, si atunci dinsulu va incetá din viétiá.

Susan'a observandu fisionomi'a palida a consortelui intrebá că ce e caus'a, — inse dinsulu nu descoperi nemic'a. — Mari'a, fiic'a lui Davidson, observandu si ea pe parintele seu intristatu, se incercá se-lu consoliedie; inse aceste consolatiuni infpsera sageti si mai infioratóre în ánima sermanului Davidson.

În fine diu'a defipta si totu odata fatala sosi, si

nefericitul Davidson cu tôte aceste avú abnegatiunea, că se simuleze bucuria. — Nu érá nici unu óspe la casa, în fine unu servitoriu anuntia în secretu Susanai venirea unui óspe.

Preste pucinu Susan'a intra în salonulu consortelui ei si-lu invitá la prandiu. — Davidson dupa-ce intra în sal'a de mancare, fu surprinsu vediendu ca pe mésa se afla mai multe scule decâtu cumu érá datina. Dóra avemu vre-unu óspe? întreba elu frapatu.

Asia e, respunse Susan'a; érta-me că amu invitatu pe unu óspe fara de a-ti fi notificatu ceva.

Eu cugetu că aru fi fostu mai bine a nu invitá adi pe nime, reflectá Davidson emotionatu.

Dara liniscesce-te că-ci óspele nu e strainu.

Cine e? dóra parintele teu?

Ba! că-ci scii că dinsulu dejá abandoná Londr'a.

Dara cine póte fi Susana?!

În minutulu acesta o usia laterale se deschise, si pe dins'a intra Mocker ducédu de bratiu pe mic'a Maria.

Acestu spectaclu întru atâtu influentiá asupra lui Davidson, încátu cadú josu ametitulu.

Pre candu isi deschise Davidson ochii, elu dejá érá în patu, ér Mocker veghia langa dinsulu.

Mocker — gangavi Davidson, tu esci?

Eu sumu amiculu teu celu vechiu, carele voiesce se 'ti ofteze fericire deplina la aniversari'a cununie tale; inse tu mai primitu fôrte strainu.

Unde e Susan'a! unde i copil'a mea? Voiescu se-i revediu înainte de ce voiú mori.

Asia dara tu cugeti la pactulu inchiáietu în ospetari'a lui Troughton.

Deschide puiulu mesciórei.

Mocker deschise puiulu mesciórei si observá unu pistolu, langa arm'a acésta observá si o epistola adressata „veduvei lui Davidson“.

Asia acuma e fôrte bine, dise Mocker; iubescu pe omulu de parola; inse scóla si vina la consort'a ta, se o liniscimu, că-ci ea te accepta cu nerabdare.

Scóle confessionale-autonóme in statu consti-tutionalu.

(Urmare.)

Mérga ori-cine in ori-care satu din Ungari'a si Banatu, se védia cu ochii starea desperata a scóloru in laintru si din afara, uite-se la bietulu invetiatoriu si din faci'a lui intunecata si posomorita va cití neindestulire, desperare si urma de tortura a neajunsurilor, a nemultamirei cu sórtea, cea demna de compatimitu si sfasiatória de ánima. Si cumu nu, candu elu este alesu de poporu cu mare greutate; e supusu comitetului parochialu, espusu chicaneloru din partea multora; depinde dela fia-care membru singuraticu, are nu unulu, ci mai multi domni, inspectoru confesionalu si inspectoru regescu gubernialu; apoi pe langa tóte aceste, calamitatea cea mai cumplitu semtita este, cà sermanulu nici precari'a léfa, nici emolumentele nu si-le capeta, necumu regulatu la timpu, ci cu anii! Càti dintre invetiatorii nostri ne mai potendu suportá acésta sórte, au fostu siliti a 'si parasí carier'a si a 'si cautá panea de tóte dilele prin alte ocupatiuni, séu prin aceste, negligindu scól'a, au fostu destituiti din postu. De aceste casuri din nefericire suntu multe bine cunoscute, fóra a le mai numí la acestu locu. Le cunoscú bine auctoritatile bisericeí nóstre autonome!

La câte alte fatalitati sunt espusi apoi bietii invetiatori ai scóloru nóstre confesionali chiaru si din rivinti'a instructiunei didactice si a conditiuniloru ce ni le prescriu §§-ii din Art. legei XXXVIII — 1868, cà-ci pre candu sub sistemulu absolutisticu antisti'a comunala se ingrigiá din oficiu de regulat'a frecuentare, constringea pre parinti sub pedepse a 'si tramite pruncii la scóla, acuma de si numai permissive, póte face acésta, intocmai precumu ér numai i stá in voia a se ingerá la incassarea platiei invetiatoresci, totusi nu o face si déca o si face, apoi procedur'a 'i este spre stricatiunea bietului invetiatoriu respectivu.

Scimu bine cà ori-ce depinde numai dela vonti'a poporului atátu de terorisatu, si mai vertosu candu elu scie acést'a, apoi candu nu este de ajunsu luminatu despre necesitate si interesulu seu, de cei competinti dupa chiamarea loru, cu anevoia se póte realizá.

Asia d. e. dupa sistemulu actuale, invetiatoriu trebe se arete auctoritatii scolare, adeca directorului localu, pre toti acei parinti ai carora copii nu frecuentéza scól'a; directorulu locale invita pe antisti'a comunala cà se constringa pre acei parinti, respective se-i pedepséca. Intemplandu-se acésta, vai de bietulu dascalu — cumu ilu numesce poporulu, cà-ci in ochii poporului elu este caus'a pedepsirei. Vine in satu inspectorulu regescu de scóle si aflandu cà numerulu copiiloru obligati la frecuentare este cu multu mai mare de càtu spaciulu scólei, face indata admonitiune cà se mai deschida o classa paralela. Intielegundu apoi poporulu de acést'a, ér' vai de dascalu, cà-ci toti se descarca pe capulu lui, invinuindu'lu cà elu a denunciatu si au adusu pre inspectoru in satu.

In numele amicitiei nóstre — respunde Davidson — asculta-me Mocker; aibi indurare cu mine, si me absolvéza dela implinirea conditiuniloru, si apoi ti-voiu fi recunoscatoriu in eternu. — Susan'a numai pe mine m'a iubit; tu nu poti conta mai multu la amorulu ei, aibi dara indurare, déca nu de nime, incai de fic'a mea. Ah amice! gratia!!

Mocker 'lu redica din patu si-i dise:

Vina cu mine la Susan'a si acolo vei audi resolutiunea mea.

Davidson debilitatu in totu corpulu seu, cu ánima palpitandu insoci pe amicu seu; candu intrá in sala, Susan'a lu imbraciosá cu fic'a sa. — O muiere tenera in momentulu acesta inainta spre dinsulu si-lu saluta.

Davidson! dise Mocker — aci amu onóre a'ti recomandá pe consort'a mea.

Ce dici? esclama Davidson cu admiratiune.

Acésta e salvatória mea — replicá Mocker; dinsei i-potu multiamí viéti'a mea, dins'a veghiá langa mine, candu in Neapole renuntiara dejá si medicii. Deci D-dieu mi-a datu in loculu Susanei pe Iuli'a, care a fostu angerulu meu pazitoriu.

Dara pactulu nostru din birtulu lui Troughton? intreba Davidson cu perplesitate.

Acela nu mai are nici o valóre legale, replica Mocker.

Omulu propune, D-dieu dispune.*)

Ioane Marchesiu.

*) Casulu tractatu aci póte se fia numai fictiune poetica, cà o mié altele, totu asia inse póte se aiba simbare de realitate, din cauza cà la poporulu Angliei mai domina in respectulu casatoriei unele datine fórté vechi, singularie, neusitate la alte popóra, si mai tari decâtu chiaru legile positive. Asia de es. este la plebe divortiuulu prin fune de paia. Déca adeca femeí'a se invoiesce cá barbatu-seu se 'i arunce in gútu una fune de paia si asia se o faca de vendiare in piatia, divortiuulu este facutu si ea se póte marita dupa altulu. Red.

Inspectorulu face admonitiunea a dóu'a normata in lege, si cu amenintiarea prefacerii scólei din confessionala in comunala. Atunci vine in satu si inspectorulu confesionalu, aduna comitetulu parochialu, care totu-odata este si scolasticu, i comunica admonitiunea inspectorului reg. si ilu capacitéza cà mai trebe infintiata o classa. Membrii din comitetu stau si se cugeta, cà la acoperirea speseloru se ceru bani si comun'a bisericesca nu 'i are; ér crestinii prin multe calamitati, ani rei, dàri grele au saracitu si scapetatu cu totulu; asia încátu déca cineva i-arú mai provocá se contribue, numai i-arú asuprí. Ei bine, ce e de facutu, observa inspectorulu confesionalu? — Scol'a trebe ori cumu s'o faceti, cà-ci de nu, o face statulu totu pe chiel-tuiél'a vóstra si o face cu spese mai mari, care se voru arunca pe darea vóstra si le veti platí vrendu-nevrendu, cà-ci o se le scóta cu executiune cá si darea; apoi atunci veti avé scóla, dar' nu confessionala, ci comunala, in carea nu va fi permisa „Ieóna santa“ pe parete; veti sustiené invetiatoriu, care póte fi si neromanu si necrestinu; apoi afara de acésta veti trebuí se mai sustieneti si cantoru, si catechetu deosebi.

Unde apoi ii succede inspectorelui confesionalu a capacítá pe ómeni, scól'a se face; dar' cumu? Se face asia, déca organele auctoritatii bisericesci sunt capace de a luminá poporulu; déca posedu simpathi'a si increderea lui in asiá mesura, càtu capacitarile si midiolócele morali, de cari numai dispunu fetiele bisericesci, se aiba mai multu efectu decâtu mesurile silitórie ale organeloru politice. Numai asia si numai acolo potemu face si sustiené scóle cu caracteru confesionalu si fóra de sucursulu auctoritatiloru politice, cari si asia ex principio ni-lu denéga sub pretestu si inca justificabilu, cà avemu Autonomia, institutiuni liberali bisericesci, decretate si garantate prin lege!

Din nefericire inse, nu potemu numerá nici multe organe de acést'a categoria, nici multe comune, in cari prin influinti'a morala a acelora se se fia potutu face scóle, ma se se póta sustiené celu pucinu cele esistente, conformu conditiuniloru legei, fóra a nu fi espuse consecintieloru lovitórie in caracterulu confesionalu.

Cine se indoiesce despre acést'a, mérga numai in sínódele nóstre eparchiali si asculte cu atentiune raportele consistorieloru despre starea scóloru, a invetiamentulu si a invetiatoriloru, si va recunósce cà asiá este.

Sunt barbati de positiune inalta, barbati competenti, cari au facutu esperintie in acestu respectu, si cari cuprindu lucrulu tocmai asiá, numai cu acea deosebire, cà ei sustienu cumcá legea instructiunei publice nu ne impedece, ci din contra, ne constringe se avemu scóle bine edificate, bine organizate, cu invetiatori cualificati si bine salarisati; prin urmare cà legea e fórté salutará chiaru in interesulu prosperarii invetiamentulu poporalu, numai organele nóstre confesionali de aru fi la culmea misiunei loru, cà se insiste prin luminarea si capacitatea poporului la realizarea folóseloru ce ni le dà autonomi'a bisericeí; cà-ci unde organele nóstre sunt bune, acolo avemu si scóle bune; ér' unde nu, acolo lipsescu, séu cà sunt rele.

Fia si asia; inse noi insistamu la nepreten-tiós'a parere, cà intre impregiarile descrise mai susu, ori-càtu de bune se fia organele nóstre, déca legea patriei comune, statulu constitutionalu nu ne spriginesce, ci din contra, organele sale unde numai potu, ni denéga ori-ce sucursu scotiendu-ne ochii cu Autonomia, ér' inspectorii reg.*) unde numai potu, afla dificultati; pàna candu acésta situatiune va durá totu asia, nici noi cu biserica si scóla autonoma nu ne vomu ferici, precumu nici tiér'a nu se simte fericitá cu drepturile politice, cu institutiunile liberali in statu constitutionalu!

(Va urma.)

Program'a partideloru unite.

Unirea celoru trei partide politice si parlamentarice din Ungari'a, despre care memoraramu si in Nrii precedenti, este in ori-ce casu unu evenimentu, de care chiaru si fóra voi'a nostra va trebuí se ne pese la toti in sensulu celu mai strinsu alu cuventulu. Astadi cumu stau lucrurile in Ungari'a si Transilvani'a, nici insii omenii gubernulu, nici dietele nu mai potu nega, cà tiér'a nu ar fi ruinata.

*) Cei mai multi inspectori de scóle reg. sunt venetici, necunoscuti cu impregiarile, nepricepetori de limb'a poporului. — Ómeni de aceia ce inspectiune si ce controla potu face la scólele nóstre confesionali! Sermani invetiatori, ce necagiti mai suntu ei in multe locuri. —

O spusera chiaru ei in siedintie publice si in diari-erle loru de nenumerate-ori, in sute de variatiuni, si adevérira ruin'a cu cifre oficiali. Ve aduceti aminte, cà pàna la dualismu monarchi'a intréga (ambele parti gubernate din Viena) avea bugetu de spese anuali aprópe 400 milióne; sciti inse, cà de atunci încóce acelea bugete computate la unu locu se urca aprópe la 700 milióne. In 11 ani cu 300 milióne fl. mai multu! Se póte unu scandalu finantiale mai mare decâtu acesta? Dara nici acea cifra monstrósa nu este exacta, cà-ci in aceea nu se coprindu aruncaturile municipali, nici cele scolastice, nici veniturile fonduriloru clericali, mai alesu catholice, din care se sustienu cele mai multe scóle mari si mici in Ungari'a, — nici altele multe.

Cu scopu de a salva tiér'a de ruina, se impacara si unira mai antaiu conservativii cu asiá nunitii liberali independenti, la carii apoi se alaturara din partid'a ministeriale toti carii parasira pe Tisza. Acestea partide heterogene, unificate cumu amu dice ad hoc, spre a resturna mai antaiu ministeriulu actuale, adoptara si subscrisera in dilele trecute una programa comuna, pe temeiuulu careia pretindu ele cà se fia gubernata tiér'a in viitoriu. Ei pretindu. Cu atátu inse este mai mare interesulu si chiaru datori'a fia-carui locuitoriu alu tieréi, cà nu numai se le cunósca bine program'a, ci se o si examine cu tóta rigórea. Noi inca vedemu intrens'a câteva puncte si conditiuni din cele mai periculóse si fatali; de aceea mai la fia-care punctu de programa vomu alatura si óresi-care analise a lui.

P. 1 alu programei. Consolidarea si dezvoltarea ideei de statu magiaru si a potestatiei statulu constitutionalu in tóte directiunile, si asigurarea drepturiloru de libertate individuale si politica a cetatieniloru statulu.

Acestea frase le audimu si citimu necurmatu dela 1848 încóce; dara nici se dà definitiune respicata ideei de „statu magiaru,“ cà se scia tóta lumea, ce se intielege sub acea frase, nici nu s'au numeratu si precisatu vreo-data drepturile individuali si politice a le cetatieniloru statulu, pentru cà se le cunósca fia-care, si se scia curatu si respicatu, cà in faci'a legei nu se face esceptiune cu nici-unu individuu si nici cu classi intregi, ba chiaru cu nationalitati, cà adeca cetatienii de statu nu mai sunt maltractati pentru originea loru nationale. Cu alte cuvente: in acestea tieri nu esiste lege fundamentale numita ca la Anglii Habeas corpus. Asia dara acelu punctu l mai este si remane càtu se póte de elasticu asia, cà ilu poti esplica si aplica dupa cumu iti convine, prin urmare este nespusu de periculosu.

2. Sustienerea legaturei de dreptu publicu, a dualismulu si a paritatiei respicate in Art. XII din 1867.

Din conditiunile ce se punu mai la vale in alte puncte veti vedea, cà pe langa acésta programa sustienerea dualismulu devine cu totulu ilusoria.

3. Politica esterna, care se corespundia la interesele de existentia ale monarchiei si ale patriei nóstre, prin urmare impedece cà poterea Rusiei se nu se póta consolida la Dunarea de diosu si nici in peninsul'a Balcanulu.

Acestu punctu nu insemna nici mai multu nici mai pucinu, decâtu cá: a) monarchulu si partea monarchiei Cislaitani'a cu parlamentele sale se se oblige a face pe viitoriu numai politica magiara; b) popórale nemagiare din tóta monarchi'a se 'si verse pungile si sangele numai spre a apara elementulu magiaru de cufundare in slavismu; c) totu pentru acelu scopu armat'a din intrég'a monarchia se intre in lupta furiósá si selbatica cu armat'a rusésca, si asia se espuna câteva provincii la devastatiuni reciproce; d) prin acésta se arunce fundamente sigure la ura eterna si la alte belluri de exterminare pe viitoriu.

4. Tienerea unei armate asia de mari, càta va fi necesaria pentru apararea intereseloru monarchiei si a Ungariei. Indata apoi ce voru permite impregiarile politice externe, se se ia la reviziune organizatiunea armatei in sensu, cà greutatile apasatórie ale bugetulu militariu se fia usiorate. Pàna atunci inse elementulu magiaru se i se dea valóre mai multa in armat'a comuna. Militi'a teritoriala (Honvédség) se fia sustienuta si pre càtu se póte dezvoltata.

In acestu punctu stau pitulate unele contradicteri aprige. Armat'a se apere interesele monarchiei si a le Ungariei. Care sunt a le monarchiei si care a le Ungariei? Au nu le vedemu in conflictu mai in tóte dilele? Armat'a se apere interesele unui totu si a le unei parti; dara pe a le celeilalte parti facia de cea aparata, cine

le apere? Budgetulu armatei comune se se adia; alu militiei teritoriale ungueresci se crésca? ra cu militi'a teritoriale (Landwehr) din Cislaitani'a se se intemple? Ori-cine vede, cà in acestu punctu se dà unu votu brutale de neincredere armatei comune si „Landwehr-ei“ austriace. Sementia e discordii sangeróse. Ei se temu de armat'a comuna, fiindu-cà aceea in majoritatea sa este de ationalitate slava, are si mai multe mii de oficiari avi; uita inse, cà nici majoritatea preponderanta militiei teritoriale nu este magiara, ci de alte ationalitati cu totulu heterogene.

3. Respingerea invoicei cu Cislaitani'a proua de ministeriulu Tisza in cestiunile national-economice si finantiarie si substituirea alteia bune; éra pentru-cà se se ajunga cestu scopu, asta-data se se introduce unu provioriu mai lungu (de 3, de 5 ani?), fóra care nu se póte. Regularea definitiva dintre ambele arti ale monarchiei se se faca pe urmatóriele teneiuri: Libertate comerciale, fóra vami protectioniste. Cu impositele de consumu (accise) Austri'a se nu asuprésca pe Ungari'a. Déca nu se óte face invoice pentru vama comuna (cumu este àna acumu), Ungari'a se'si traga linii proprie de ami si accise, càtra Austri'a, cà si càtra ori-care tatu strainu. Cestiunea banței si a creditului regulata asia, cà se satisfac lipsele Ungariei intre tóte impregiurarile. Datori'a de 80 milióné la banc'a nationale Ungari'a se o respinga lefinitivu dela sine. Contingentele séu asia numit'a quota, adeca budgetulu afaceriloru comune, se fia regulatu pe proportiunea in care platescu popórale contributiunile loru.

Mai tóte conditiunile din acestu punctu sunt le natura cà se sparga dualismulu, séu de nu, austriacii au se se inchine si supuna unguiriloru.

(Va urma.)

Austri'a.

Vien'a, 17 Aprile. Comissiunea dualistica adunata nu se mai scie a càtea-óra, spre a prepara calea de impaciuire, se sparse éra fóra nici-unu resultatu.

Romani'a.

Relative la cestiunea cea mare nationale, cele mai interesante sciri nu ne venira asta-data cu diariile din capital'a Romaniei, ci prin alte canale. Intardieri de acestea se esplica usioru. Cu càtu libertatea pressei periodice este mai mare, cu atàtu ea in momente critice trebuie se fia mai discreta.

In 12 Aprile n. M. Sa Domnitoriulu Carolu invitandu la sine pe br. Stuart general-consulu si representante diplomaticu alu Russiei, cu privire la cunoscutele amerintiari ii dete acestu respunsu: „Maiestatea Sa imperatulu Alesandru a recunoscutu independenti'a Romaniei. Amerintiarea cà óstea romanescă va fia desarmata, Eu trebuie se oiau de amerintiare indreptata asupra persónei Mele. Déca Russi'a voiesce se'mi desarme óstea Mea, atunci mai antaiu are se me desarme pe mine.“ (Polit. Cor.)

Press'a européna independenta afla, cà acésta a dou'a declaratiune a principelui Carolu alaturata la cea din Martiu adresata pprincipelui Gorciacoff prin generalulu Ghica, este càtu se póte de categorica, demna de suveranulu unui poporu, carele se pare a fia decisu a sacrifica totu pentru independenti'a patriei sale.

Totu din foi'a diplomatiei austr. Pol. Corr. aflamu, cà cabinetulu Russiei a propusu mai de curendu gubernulu romanescu, cà in loculu punctului 8 alu tractatulu de St. Stefano, care concerne trecerile trupeloru rusesci intre Bulgari'a si Russi'a, se inchiaia conventiune formală pe 2 séu mai multi ani; éra conventiunea din 4/16 Aprile 1877 se aiba valoare pàna la inchiaierea definitiva a pazei.

La acelea planuri sucíte a le Russiei se dete indirecte unu respunsu éra si barbatescu prin o noua interpelatiune fórté clara, facuta totu de dn. Dim. Sturdza in siedinti'a din 4/16 Aprile a senatulu, prin care gubernulu fu intrebatu, cà ce mesuri a luatú séu cà va lua facia cu invasiunea noua a trupeloru rusesci. La acésta dn. Cogalniceanu cà ministru de esterne declarà, cà despre unu planu cà acela rusescu nu are pàna acumu nici-o informatiune oficiale. Dn. Brateanu inse, care sosise in 3/15, luandu cuventulu díse, cà déca reprezentantii nu au incredere in ministeriulu actualé, se'i dea votu de neincredere cà se se retraga si se faca loru altora. Atunci

dn. Sturdza isi retrase interpelatiunea intre aplausele senatulu. De ce? Pentru-cà scopulu cautatu asta-data era ajunsu: a da lumei proba noua, cà reprezentantii natiunei si ai patriei veghiadia cu neadormire asupra destineloru ei. Intre acestea Monitorulu oficiale promulgà legea pentru chiamarea sub arme a unui contingente de recruti pe a. c. 1878 in numeru de 18 mii si adeca 6000 pentru armat'a permanenta, 2200 pentru calarasi si 9800 pentru dorobanti. — Totu-odata se astepta, cà militi'a teritoriale, care dupa intorcerea din Bulgari'a fusese dimissionata, se se conchiame éra si sub arme! Dislocatiunea trupeloru romanesci se intinde si dincolo de Oltu pàna càtra Tergoviste. Domnulu se prepara a lasa capital'a si a'si alege locul de petrecere mai aprópe de armata. Asia dara „Romanulu“ si tóte celelalte diarie in adevéru patriotice au dreptate déca afirma, cà „situatiunea este grava“ si cà „trebuie se scia cu totii, unde se afla si ce trebuie se faca etc.“

— Citimu in „Dorob.“: D. primu ministru a sositu la 3/15 in Capitala la 4 1/2 ore d. a. La gara a fostu primitu de dnii ministri, de unu numeru insemnatu de senatori si deputati si de alte persóne de distinctiune.

Dupa ultimele sciri tramise de telegrame, navigatiunea Dunarii e adi cu totulu restabilita in tóte directiunile, astu-feliu in càtu vasele n'au se se mai téma de nici o pedica. De aceea se si astépta vapóre care se sosésca din susulu fluviului, pentru-cà comerciulu se reincepa din nou in porturile nóstre.

Citimu in „Curierulu“ dela Iasi:

Credemu de interesu pentru cetitorii nostri a le da o icóna adevérata de misticarea militara ce a trecut prin gar'a Iasi incependu de la declaratiunea resboiului si pàna la 31 Decembre 1877. Prin Iasi au trecut in acelu decursu de timpu 1056 trenuri militare ruse. Aceste trenuri au transportatu 1 imperatu, 257 generali, 5916 oficiari si 262,834 ostasi, 417 medici ai Crucei rosie, 878 membri si surori de caritate ale Crucei rosie, si 1579 servitori sanitari. Incarceratura transportata prin Iasi de linia ferata a avutu o greutate de 14461.64 tonne, adeca 14,461,940 kilograme. S'au transportatu apoi 53,883 cai, 3868 carutie cu bagage, cu medicamente etc.; 5937 trasuri cu munitie re resboiu, 128 pontóne, 207 lafete de tunuri, 551 tunuri cu lafete, 107 tunuri fóra lafete, 166.2 tonne de accesorii, 96 tonne de accesorii de schija, 60 tone franghii, 19 masini, 38 boi, 5 locomobile, 2 corabi, 773 tone accesorii de artilerii, 145,920 kilograme moneta, 1.042,200 kilo. bombe, 1.091,300 kilo. granate, 40,157,960 kilo. munitie de resboiu, 9.553,300 kilo. efecte militare, 295,860 kilo. prafu de pusca. Calea ferata Iasi-Roman a transportatu dara 269,008 ostasi, 2974 sanitari, 53,882 cai, 658 tunuri, 42,586,870 kilo. efecte militare, 9959 trasuri, carute, pontóne, masine, locomobile, si corabii, si 145,920 kilograme bani de metalu, in partea cea mai mare moneta de auru. Aceste date statistice suntu scóse din unu documentu oficialu (din care lipsescu cele trecute prin Basarabi'a).

— In càtu pentru incercarile de impaciuire, ce s'aru face pe temeiulu unei parole date dela B.-Pesta intre magiari si romani, mai anume intre cei din Transilvani'a, vedemu cà le iau la cunoscentia si unele diarie din Romani'a, mai alesu acelea, care au reprodu su din Journal des Debats dela Parisu unu prea interesantu articlu in caus'a Basarabiei. Avemu si noi aici in Transilvani'a sciri póte mai multe decâtu ne trebuia; asiguramu inse pe ddni colegi publicisti din Romani'a, cà din acelea ce se spunu in Journal des Debats despre acea impaciuire tocma in epilogulu corespondentiei, nici-unu cuventu nu este fundatu pe adevéru, adeca: romanii transilvani n'au trimisu nici-unu deputatu la B.-Pesta. Intr'aceea cestiunea atinsa este de o gravitate neasemenatu mai mare, decâtu se pota fia tractata numai cà de distractiune.

La situatiune pe alte trei dile.

Amu memoratu in Nr. tr., cà celu pucinu pàna acumu, partid'a ostasiésca (multime de generali cu archiducele Albrecht in frunte) si regiunile supreme din Vien'a nu voru se se strice cu Russi'a, precumu si cà acea partida este si a fostu aplecata totudeauna se adópte consiliulu datu de Russi'a, adeca nu numai se ocupe, dara se si incorporedie Bosni'a si Hertiegovin'a la Croati'a, prin urmare la monarchi'a intréga. Acestu lucru de interesu forte mare se scia de multu, nu numai din necurmatele certe si proteste ale diarielor magiare, cà se nu se ia nimicu dela turci pentru monarchi'a nóstra, ci si din alte informatiuni particulare, inse autentice. Nu cà dóra magiariloru le-ar fia prea peste mesura mila de turci si de turóice, ci numai de frica,

cà nu imultindu-se elementele nationali slave, ei se scapete din domnia, se pice si dualismulu, se se reorganisedie monarchi'a dupa o sistema federalistica nationale, posibilé, practica, se opunu din respoteri la dis'a incorporare de provincii, care déca vei cauta bine, este rezervata Austriei chiaru si in pacea dela St. Stefano; cà-ci adeca prin formarea statulu bulgarescu, prin impingerea si largirea fruntarielor Serbiei si a Montenegroului din doue parti, Bosni'a si Hertiegovin'a remanu rupte mai de totu de càtra imperiulu turcescu, in care ar mai comunica numai prin o fashi'a de teritoriu, care pe a locurea este angustu de unu milu pàn' la doue miluri. Éca pentru-ce mai tienu multe diarie si multi barbati de statu, cà in realitate chiaiea situatiunei actuale si a operatiuniloru este in Vien'a. Este adeca invederatu, cà déca lumea se teme de prepotenti'a Russiei in Bulgari'a si preste totu in peninsul'a Balcanica, considerata din punctu-de vedere nu numai panslavistu-national si politicu, ci totuodata din celu comerciale, apoi numai asia i se póte arunca in cale unu contrapondu mai greu, déca va avea in faci'a sa actiunea si auctoritatea unui statu mare. „Nu voimu asia“, respundu magiarii cu mania, „ci voimu restabilirea domniei turcesci, pe cunoscutulu principiu: Status-quo amelioré“. Adeca ei voru nimica tóta, voru revolutiuni permanente in Turci'a europena. Cei mai ruginiti diplomati straini, conservativi de calibru greu, au recunoscutu in dilele nóstre, cà turcii nu mai sunt capabili de reforme europene, nici de a governa intieptiesce si cu dreptate pe poporale cristiane; prin urmare magiarii inca totu mai ceru aceea ce nu mai vrea nimeni. Popórale europene de origine arica nu potu se fia fericite niciodata la unu locu cu popórale de origine turanica venite din Asi'a.

Dara ce voiesce Angli'a? se intréba in momentele de facia tóta lumea. Omenii sciu se'si dea pàna acumu unu respunsu: Angli'a isi teme comerciulu, sutele de milióné imprumutate Turciei si auctoritatea cea mare, de care se bucura ea pàna acumu la tóte popórale asiaticé. Si intru adevéru, din datele statistice publicate mai deunadi in diariile cele mari ese, cà din miile de corabii si vapora càte intra si esu preste anu pe la Gibraltaru, prin Dardanele, Bosforu si Dunare din tóta lumea aproape 1/2 sunt ale Angliei, éra restulu se inparte preste tóte celelalte staturi, intre care inse, — bine se insemnamu, comerciulu maritimu alu Russiei este relative fórté micu. Dara tocma acésta vrea Angli'a, ca adeca Russi'a se nu'i póta face incairi nici-o concurentia. Acesta e adevératulu maru de discordia.

La acestea vinu astadi diarie informate prea bine in afacerile austro-unguresci si descopere, cà pre candu cei trei imperati stau in corespondentia privata unii cu altii, adeca imperatulu Alexandru cu unchiu-seu Vilhelmu si cu amicul seu Franciscu-Iosifu, — ministeriulu reginei Victoriei, care e cuscr'a lui Vilhelmu, cercandu a indupleca pe cabinetulu din Vien'a la confederatiune cu Angli'a, inca din Martiu pre candu era lordu Derby ministru de esterne, se obligase a da Austro-Ungariei 300 milióné fl. v. a. imprumutu nmai cu 3%, cumu si pe fia-care luna càte 10 milióné fl. subventiune gratuita, pre càtu timpu ar dura bellulu cu Russi'a. Acestea conditiuni ale Britaniei in Vien'a nu fusera acceptate, din cause care nu stie aprope de mintea omului. De aici apoi esplica diariile magiare mani'a lordului Derby contra Austriei, cà-ci adeca acésta trage mai multu càtra Russi'a, decâtu càtra Britani'a. Din acestea se esplica si scirile private care vinu dela unu timpu incóce din B.-Pest'a, cà adeca pe acolo se vedu cerculandu intre ómeni monete englesé de aur in sume precumu nu s'au mai vediuu nici-odata. Este prea adevératu, cà monete diverse vinu si pe la noi prin comérciu; asta-data inse ese la lumina auru englesescu, care inainte era chiaru in comerciulu unguerescu o raritate. Corolariulu se si'lu faca lectorii.

La loculu acesta ne vine a reflecta la istori'a imperiului austriacu de inainte cu 65—70 de ani, din dilele imperatulu Napoleonu I, pre candu Angli'a se'si duca armatele sale contra francesiloru spre a fi macelate cu dicile de mii; cà-ci adeca anglii dicea: Noi bani avem; dara carnea de omu la noi e multu mai scumpa decâtu in Austri'a.

Poporulu romanu in oglind'a poesiei sale.

De dr. A. P. Alessi.

(Urmare.)

Poporulu nu scie metric'a, nu cunosce legile poetice, dar' elu scie se cànte asia precumu simte si acéste cantari adeseori ne punu in uimire. Acésta divina calitate a poporulu romanescu ne reveleza o conscientia nationala redescaptata, o fortia vitala otielita, ne intréscé in credenti'a immortalitatiei neamului romanescu. Unu bunu auguru acest'a, unu momentu caracteristicu pentru viéti'a unui poporu, momentulu candu i resare auror'a unei vieti noua, avantgard'a ce i respesce umbrele, desfásiura intunereculu si i tramite lumin'a dilei. La inspiratiunea lui Apollone, geniulu nationale incepe a luá figura omenésca, a dá ideiloru forme reale si interpretatiune fidela. Acestu momentu cu atàta este mai inportante, pentru-cà personificatiunea cea mai nobila a geniulu poesiei poporulu romanescu este insusi poporulu. — Poporulu romanu este acela ce ne a conservatu adevératulu caracteru nationale. Sub aripele geniulu poesiei poporale si-a cultivatu densulu relig'i'a sa adevérata adeca: limba, datenele si nationalitatea.

Divinulu Nerva Trajanu ne-a transplantatu in ambele Dacii. Atunci erá unu tempu de pace si de fericire, erá Daci'a felix . . . Inse unu mare noru de seclii intunecosii incepé a 'lu inveli, una negura désa-i captusiesce atmosfer'a vietiei sale; orizontele Romaniei se ingusta, norii se indesuescu si i acoperu ceriulu; intunereculu loru funebru eclipséza sórele vietiei romane; torrenti de suferintie si trasnete de torture curgu preste

densulu. Suspine si striviri, vaiete si plangeri, eata tôte semnele sale de vietia. Asia se strecora seculu dupa seculu in valurile eternitatii. Vieti'a incepe a i se langedi, energi'a a i se frange, si forti'a a i se debilita. Unu somnu funestu 'si intinde lugubru aripile preste arteriele corpului seu, er' ignoranti'a incepe a rode la radecinele vitalitatii sale. Era la culmea suferintieloru, la marginea abisului. Dar' unu momentu numai. Geniulu poesiei isi trãmite aurora de renascere, care'lu destepta din somnulu letargicu; intunereculu se alunga; norii se subtie si se departa. Arteriele vitalitatii incepu a i vibra, a se otieli la radiele soreru in mortalitatii, la cari isi recapata caldura vitale.

De-odata prin o cortina sfasiata apare mandru si pomposu astrulu vietiei sale, ce prin undele luminei redescapta o ginte uitata de sorte, pre autochtonii ambeloru Dacii, si o conduce pre calea gloriei, a sortiei si a nemoriei. Geniulu poesiei se tronza in anim'a Romanului, i pune in circulatiune sangele vitalitatii, ilu inaltia maiestosu pre aripile inspiratiunii divine, ilu legana in nobilile sentimente de romanismu, entusiasmu si eroismu, si mai pre susu de tôte in cugetarea ome-nesca. Lipsitu de tôte armele pentru apararea existintiei sale, lipsitu de drepturi, lipsitu de patria si de caminulu seu, densulu incepe a deveni poetu. Sub lovirile alunului, si in jugulu de animale nu i mai resta decatu se scota accente de durere, decatu se cante, se dea expresiune suferintieloru prin sonorile lirei sale melancolice. Si pentru-ca se cunoscemu fenomenulu miraculosu ce a induratu acestu poporu, pentru a i pote cumpani lacri-mele si suferintiele sale, ar' fi destulu se asistamu la concertulu doineloru si horeloru sale si se i ascultamu melodiele pline de dorere si tristetia. Cine intielege limb'a musicei, va descoperi in cantecele romanesci o istoria intraga, inse cea mai tragica de pre rotundulu globulu. Dar' se nu ne multumimu cu atata; se i ascultamu suspinele si dorerele sale din graiulu seu viu. Se cercamu esenti'a, se analizamu doinele, horele si acele cantece betrane, inse pline de vigore si generositate ce mai circuleza si astadi prin gur'a poporului, ca si carminii homerici la greci, ca trubadurii la francesi si cantarile Niebelungen la germani, si istori'a poporului romanu e completa, capatamu fotografi'a cea mai ade-verata si mai fidela a vietiei sale si a sentimenteloru celor mai secrete.

Poesi'a poporala ne invetia, ca poporul romanu la lumin'a aurei geniulu poesiei a inceputu a se descepta, a se frecala ochi si a isi incorda poterile sale spre activitate, si prin acest'a cãtra libertate, democra-tia, fericire si Romanismu. Epoc'a nascerei poesiei romane este semnificativa, este epoc'a de renascere si regenerare a poporului dacoromanu. Nascutu intre ac-centele poesiei, adapatu la isvorulu armoniei, intraru de credenti'a immortalitatii, a inceputu a canta totu cu acea divina schinteia a entusiasmulu, cu acele sentie-mentu nobilu si generosu, cu acea fortia energica, ce numai anim'a unui adeveratu poetu le simte, intielege si le pote canta.

III.

Dar' se intramu in materia.

Eminentele nostru poetu si adeveratulu parente alu poesiei poporale V. Alesandri divide poesie'a poporala in doine, balade seu cantece betranesci, si hore seu can-tece de veselie.

Tempulu ce mi-lu permite patienti'a lectoriloru, nu-mi permite se analizezu lirismulu poesiei romane sub aceste forme in tota integritatea lui. Asta-data me voiu margini a vi presentã unu singuru buchetu compusu din cele mai doiose plangeri ale animei romane, ce le intimpinamu in tôte tempurile vietiei sale, si a vi in-faciã unu micu tablou, in care se vedeti depinse deli-ciosele cantece de jele, doru si iubire, cari sunt expresiunea unei melancolie dulci si dureroase.

Se incepemu cu doin'a.

Inse ce e doin'a?

Doina dupa legile poetice este intercalarea la ince-putulu seu la capetulu strofeloru lirice, ce la francesi se numescu refrain, la italiani intercalare, la ger-mani „Schlussreim“, er' la Romani dupa Cipariu cununa, care in poesie'a poporala adese se repetiesce dupa fia-care versu. Poporul inse intielege sub doina seu „daina“ alteeva; elu intielege o cantare trista si plina de dorere, in cari i se reflecta tóta vietia. Dar' mai bine ne spune densulu ce este doin'a, care e nutre-mentulu sufletulu seu:

De candu eram mai micu
Doina sciu si doina dicu
Si cu doin'a me platescu
De o di de boierescu,
Si cu doin'a cu-o dorintia
Scapu in crãngu si-'n poenitia,
Si-acolo me punu pre erba
Fora grija fora treba,
Si pre valea de përu
Fluierasiulu 'mi scotu din brãu
Cantu o doina si-o doinitia
Pana vine-a mea dragutia
Cu risu dulce pre guritia
Cu flori gingasie — in cositia
Si se pune langa mine
Si-o sarutu si 'mi-e mai bene
Doina doina cantecu dulce,
Candu te-audu nu m'asi mai duce.
Bate ventu de primavera
Eu cantu doina pre afara
Vine ern'a viscolosa,
Eu cantu doina 'nchisu in casa.
Frundera 'n codru cãtu invie
Doina cantu de voinicie
Doina dicu, doina suspinu
Totu cu doina me mai tienu
Doina cantu doina sioptescu
Totu cu doina vetiescu⁵⁾.

IV.

Amorulu de libertate, de patria si de limba sunt criteriile cele mai eminente ce compunu natur'a Ro-manului, acestea sunt sorgintea energiceloru sale sem-tiamente, sunt caracterulu vitalitatii sale . . . Densulu aruncatu de crud'a sorte in negra strainatate, in nori de ghiatia, isi afla unic'a consolare in suspine adenci; anim'a i incepe a i agita dorulu patriei si a'lu munci, fruntea lui senina devine palida si trista . . . Nimicu nu-lu mulumesce, nemicu nu-i procura placere si dis-tragere, cãci: deca e in tiera straina:

De ar' fi pãnea cãtu de buna,
Totu se face cleiu in gura, si:
Mai bine pãne mai prosta
Se se dica 'n tier'a nãtra; apoi:
Decatu in tiera straina
Cu colacu de grãu amãna
Mai bine in satulu teu
Cu colacu de malaiu reu⁶⁾.

Iubirea de patria si de caminulu natale atãtu e de intensiva pentru Romanu, in catu elu preferã se vietia cea mai misera, numai se remana in tier'a lui. Si deca a sositu tristulu momentu candu fetiorulu ro-manu chiamatu de legile militari la inrolare trebue se se departe de ai sei, de caminulu parintiescu, de coli-butia si de mosia sa, si e silitu se petreca in tiera straine, incepe a'lu uscã jelea si ilu ajunge unu doru cumplitu, doru de codru cu fetiori dela sten'a cu oi, de cantecu de fluieru si cimpoi, si de mandr'a viorã, si acestu doru atãtu ilu muncesce de tare, incãtu i vine se lase catani'a si se fuga la ciobania si in codru verde, cãci:

Decatu catana la rendu,
Mai bine 'n codru flamandu.
Decatu catana 'n sirëgu,
Mai bine-in codru pribegu⁷⁾;

apoi suspinele sale si-le traduce in doine ce le trãmite pre aripile ventulu la scump'a s'a mama si la ai sei:

Plange-me mama cu doru,
Cã ti-am fostu voinicu fetioru,
Si de grija ti-am portatu
Ogorulu ti-l'am lucratu;
Iar' de candu m'am catanitu
Vieti'a mi s'a otravitu,
Cã tingescu in tiera straine
Si totu plangu gãndindu la tine⁴⁾.

Dar' ce pote se fia caus'a cã catani'a se-i ota-vesca vietia, incãtu se o blasteme atãtu de amaru si se o urasca atãtu de cumplitu? A urã catani'a si a fugi de dens'a, ar' insemnã cea mai mare lasitate, ar' in-semnã a compromite istori'a romana ce ne vorbesce:

- 1) V. Alesandri, Poesii populare ale Romanilor p. 224.
2) S. Fl. Mariannu.
3) V. Alesandri P. pop. a Romanilor p. 294, Catana.
4) V. Ales. P. pop. a Romanilor p. 295. Dorulu de tiera.

cã prin oprirea de a inrolã pre Romanu la militia, a provocatu revolutiunea cea mare a lui Hori'a, ale car suspine si astadi le mai repetiescu codrii Carpatiloru:

Unde Hori'a se ivesce,
Libertatea infloresce;
Unde Hori'a se arãta,
Tirani'a pierãndata.
Haidati fetiori dupa mine,
Se ve 'nvetiu a traã bine⁵⁾.

Uitãta Romanulu acele timpuri de gloria nationala candu braciãle si armele sale faceau se tremure sultan in seraiu? uitatu-a cã densulu e descendentu din stirpe acelor eroi ce sfarmau pre toti acei dusmani ce ataca patri'a romana? La atãta decadentia au venitu nepot acelor mari descendentu de ai lui Marte, ce cantau od niãra prin muntii si codrii stravechi:

Frunderia ierba negra,
Taic'a maic'a totu me 'ntreba,
Care munca mi-e mai draga? . . .
— Munc'a cea de vitejia,
Pistole de Venetia,
Si calu bunu de calaria
— Geaba beu, geab'a manancu,
Geaba midioloculu imi frangu,
Deca n'am arme se 'ncingu
Si calu bunu se mi-lu inchingu.
Voinicelulu nearmatu
E cã stiuc'a pre uscatu;
Voinicelulu fora calu
E cã pescele pre malu,
Si cã marulu langa drumu,
N'are pace nici decumu;
Cãti trecu ilu sburatacescu
Si de crengi ilu saracescu;
Dar' voiniculu inarmatu
Pre unu smeu incalecatu
Dragalasiu e si frumosu
Cã luceferu luminos⁶⁾.

Eata aci celu mai pronuntiatu spiritu cavalerescu celu mai frumosu idealu de eroismu. Pote Romanul se renede acestu tesauru ereditu dela strabunii de pre malurile Tiberulu, transplantatu in vaile Daciei, culti-vatu si conservatu aci pãna acuma cu atãta scumpetate? Nu, nu se pote! a lunecã la credientulu despre acestã lasitate, ar' insemnã ingroparea unui trecut frumosu si palmuirea unui poporu plinu de fortia si vietia. — Pronuntiatu unu verdictu atãtu de aspru, amu comite cea mai mare crima de lesa-natiune. Dar' se nu ne in-cercamu a refugiu la argumente de logica, cãci poporul insusi ne vorbesce cu graiulu seu viu, cu o logica mai naturale si mai elocanta; densulu ne spune caus'a pentru-ce uresce catani'a.

Eu voiosu a-si catani,
La straini de n'asi robi;
Si voiosu a-si fi catana
Deca-ar' fi òste romana⁷⁾.

(Va urmã).

- 5) Dragescu Noptile carpatiene.
6) V. Alesandri. P. p. a Romanilor p. 290.
7) V. A. 294.

Cursulu moneteloru in val. austr.

Viena, 19 Aprile.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.75 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.74 „
Imperialu rusescu	„	9.78 „
Moneta germana de 20 marce	„	12.48 „
Sovereigns englesi	„	11.95 „
Lira turcãsa	„	11.24 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	106.35 „

Cursuri de Bucuresti in Lei noi (franci).

13 Aprile n.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	92.— b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	90.25 „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	87.20 „
Creditu fonciariu (hipot.) ruralu cu 7%	„	82.1/2 „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalu cu 7%	„	73.— „
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	82.— „
Fondulu de pensuni (per 300 l. a.) cu 10%	„	150.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	23.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	71.90 „
Daci'a, Compania de ascur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	150.— „
Romani'a. Compania de ascur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	50.— „

The'a WILHELM

antiarthritica si antirheumatica alui

curatitãre de sange spre a se folosi in ori-care anotempu cã singurulu midilocu curatitoriu de sange cu rezultate sigure.

Cu concessiunea cancel. c. r. de curte datu prin decisiune Viena, 7. dec. 1868.	Probata de-finitivu. Efecte exell. Resultatulu eminentu.	Prin p. in. patenta a M. Sale c. r. asse-curata contra falsificãrii. Viena, 28 martie 1871.
---	--	---

The'a acest'a curatia organismulu intregu, strabate partile intreguluu corpulu si folosindu-o cã beuturã departeãa dintr'insulu tôte materiile stricaciãse, cate se voru fi adunatu, cum nu face nici o medicina; si effectulu siguru este durabilu.

Vindecarea perfecta a arthritei, reumatismulu, bõla englezãsa, si a altoru bõle invochite incurabili, ale raneloru, cari purtoãza ne 'necatatu, ale bõleloru genitãli si bubeloru, ale sgrabuntieloru pe trupulu si in faciã, ale peteloru, bubeloru si-philitice.

The'a acest'a au produsu rezultate forte favorabili mai alesu in inflamãtu de ficatu si de splina, cum si in greutãti hemoroidali, in doreri

de nervi, de muschi de incheiãturi, de udu, polutiuni, impotentie, scurgeri la femei etc.

Suferintie cum sunt bõlele scrofulose, inflatur'a ghiandriloru se vindeca iute si perfectu, la aceia, cari beau The'a necurmatu, fiindu ca ea este unu midilocu domulu dissolvatoriu si promo-vatoriu de urina.

Resultate admirabili sigure.

Dnu Franciscu Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Viena.

Wocheiner Feistritz (in Carniolia), 1 oct. 1872.

On. Dle! Mai am erasi trebuintã de vreo trei pachete din the'a dtale curatitãre de sange, pontru ca dupa-ce am cumperatu de la dta de 2 ori si am folositu acestu midilocu excellentu „the'a anti-arthritica si antirheumatica a lui Wilhelm curatitãre de sange“ m'am convinsu de ajunsu de minu-natulu ei effectu. Te rogu se'mi tramiti the'a curatitãre de sange cu receperea plãtii prin posta.
Cu totu respectulu

Ioanu Jerala, capelanu.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Viena.

Tuschkau langa Pilsen, 1 oct. 1872.

De asi fi cunoscutu mai nainte poterea vin-decatãre „a theei dtale antiarthritice, antirheumatice, curatitãre de sange“ asi fi scapatu de multu de o bõla vechia si asiu fi si mai bogatu cu o suma considerabila cheltuitã fora scopu pentru restaurarea

sanetãtii mele. Pan' acum am trasu acestu midilo-cu nepreputitulu de la Praga din depoulu dtale, astadi me adresezu d'a dreptulu cãtra dta si Te-rogu s'mi tramite cu intãrãrea postei 12 pachete pe langa recepitiunea plãtii. Cu totu respectulu

Josef Dilzl.

Dlu Fr. Wilhelm, apotecariu in Neunkirchen langa Viena.

Gutenstein, 1 oct. 1872.

Se 'mi mai tramiti catu mai curendu 2 pachete „the'a antiarthritica, antirheumatica, curatitãre de sange a lui Wilhelm“ precum mi-ai mai tramisu prin posta. Eu vediu, ca fora the'a dtale nu mai pociu existe. Cu tóta stim'a

Florian Haselsteiner,

Nr. 43 in Klosterthal.

Preste puçinu va urmã continuarea epistoleloru de recunoscintã, fiindu preste potintia a le publicã dintr'odata pe tôte.

Se ve feriti de falsificari si insielatiuni.

On. publicu la cumperare se binevoiesca a reflecta exactu la marc'a si firm'a mea tiparite pe din afora pe pachetu, pentru cã se nu fia insielatu prin falsificãri.

Adeverata thea antiarthritica, antirheumatica curatitãre a lui Wilhelm, se pote trage numai din prim'a fabricatiune internationala antiarthritica, anti-rheumatica curatitãre de sange in Neunkirchen langa Viena, seu din depozitele mele publicate prin diãrie.

Unu pachetu, impartitu in 8 dose, preparatu conformu instructiunii date de medicu dimprenta cu informatiunea despre folosire in diverse limbi consta 1 fl., pentru timbru si pachetare separatã 10 cr.

Pentru comoditatea o. p. adeverat'a thea anti-arthritica, antirheumatica, curatitãre de sange a lui Wilhelm se mai afla in:

Sabiu la Frid. Thalmayer, comerciantu.
Abrud: F. Tones & Comp.
Bistritia: Fridricu Kelp, Tergovits & Zintz, Dietrich & Fleischer.
Blasiu: Carol Schieszl, apotecariu.
Orastia: Carol Reckert, apotecariu.
Alba-Julia: Iuliu Fröhlich, apotecariu.
Clusiu: Ad. Valentini, apotecariu.
Brasiovu: Ferd. Jekelius, apotecariu.
Lechintia: Friedr. Scheint, apotecariu.
Feldiãra (langa Brasiovu): Friedr. Folberth, apotecariu.

Ilia, C. Hoffinger, apotecariu.
Osiorheiu: Max Bucher.
Sabesiu, I. C. Reinhard, apotecariu.
Ba'a mare: I. Horacek, apotecariu.
Aidu: August Binder, apotecariu.
Miercuria: Chr. Fr. Schimmert, apotecariu.
Romanu (Moldova): Josef Danffy, apotecariu.
Sediãra: Iosef B. Teutsch, comerciantu.
Reghinulu s.: S. & I. Leonhardt.
Huniãdãra: Fried. Acker, apotecariu.
Rosia: Ludw. Moldovau, apotecariu.
Oen'a (I. Sabiu): Joh. v. Cronberg, apotecariu.

(23) 1